

บทบรรณาธิการ

เมืองดิจิทัล แรงงาน มานุษยวิทยาดนตรี

วสันต์ ปัญญาแก้ว

Wasan Panyagaew

เมือง (City) คือศูนย์รวมของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย เครือข่ายความสัมพันธ์ อำนาจการเมือง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม การพักผ่อน หย่อนใจ และการบริโภค ในแง่นี้ เมืองจึงถือเป็นสิ่งสร้างของมนุษย์ที่มีประวัติศาสตร์ พัฒนาการ และอารยธรรมของการก่อเกิด ล่มสลาย ขยายตัว หรือวิวัฒนาการก้าวหน้า จนเชื่อมโยงพัวพัน เกิดเครือข่าย การเติบโตขยายตัวของพื้นที่เมือง จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของการตั้งถิ่นฐาน ที่อยู่อาศัย การใช้เทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ การเดินทาง แบบแผนของการดำเนินชีวิต ตลอดจนโลกทัศน์ของผู้คน

เมือง จึงเป็นหัวข้อสำคัญยิ่งหัวข้อหนึ่งในโลกของการศึกษาศาสตร์ใหม่ มีศาสตร์ สาขาวิชา (ทั้งโดยตรงและที่เกี่ยวข้อง) ที่ศึกษาเมือง การพัฒนา การสร้างเมือง การมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมการใช้ชีวิตแบบเมือง จนไปถึงปัญหาและการแก้ปัญหา ต่าง ๆ ของเมือง

การเดินทางเคลื่อนที่ (Mobility) ทั้งของผู้คน สินค้า ข่าวดสาร และเงินตรา ถือเป็นกลไกขั้นรากฐานของการก่อเกิด เคลื่อนไหว เครือข่ายการเชื่อมต่อ และการเปลี่ยนแปลงของเมือง

สถานการณ์การแพร่ระบาดและการที่บรรดาประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต้อง ดำเนินการรับมือกับไวรัส Covid 19 ด้วยมาตรการ Lock Down หรือการปิดบ้าน ปิดเมือง จนไปถึง “ปิดประเทศ” State Quarantine ถือเป็นปรากฏการณ์รูปธรรม ที่ยืนยันถึงความสำคัญของการเดินทางเคลื่อนที่ ทั้งที่เป็นกลไกก่อเกิด ขับเคลื่อน

เปลี่ยนแปลง และอาจรวมไปถึงการล่มสลายของเมือง วัฒนธรรมการใช้ชีวิตทั้งในและนอกเมือง

การเดินทาง การค้า และการอพยพย้ายถิ่นของผู้คน คือกลไกพื้นฐานที่นักสังคมวิทยาพูดถึงและใช้เป็นเครื่องมือความคิดในการศึกษาทำความเข้าใจประวัติ การก่อเกิด และการขยายตัวของพื้นที่และวัฒนธรรมความเป็นเมือง กระบวนการระดับโลกที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) ถือเป็นกลไกสำคัญที่สร้างจุดเปลี่ยนและแบ่งแยกยุคสมัยในการทำความเข้าใจที่เรามีกับสิ่งที่เรียกว่าเมือง

เมืองดิจิทัล อาจเป็นคำหนึ่งที่กำลังสร้างขึ้นเพื่อทำความเข้าใจ การใช้ชีวิตทางสังคมของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองถูกทำให้มีความเป็นดิจิทัล ต้องพึ่งพาระบบดิจิทัลมากขึ้น ชีวิตทางสังคมของผู้คนในเมืองกำลังได้รับการวางโครงสร้างใหม่ผ่านกิจกรรมและเครือข่ายการสื่อสาร สื่อดิจิทัลได้กลายมาเป็นตัวกำหนดโครงสร้างรูปแบบของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะที่อาศัยใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ที่เราเรียกว่า เมือง

บทความของ ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ ในวารสารฉบับนี้ชี้ให้เห็นถึง ประวัติศาสตร์ พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของเมืองเชียงใหม่ ผ่านการเดินทางเคลื่อนที่และเครือข่ายของข่าวสาร นับตั้งแต่สมัยอาณาจักรนพมาศมาถึงโลกยุคปัจจุบัน ที่อาจจะกล่าวได้ว่า กำลังกลายเป็น เมืองดิจิทัล

การใช้ชีวิตในเมืองดิจิทัล จึงเป็นชีวิตที่กำลังถูกจัดระเบียบและวางโครงสร้างความสัมพันธ์แบบใหม่ ซึ่งอาศัยเทคโนโลยี การให้ความสำคัญของเนื้อหาข่าวสารที่สื่อสารและบริโภคในชีวิตประจำวัน

การเป็นแรงงาน การทำงานในโลกยุคปัจจุบัน ยังเป็นงานบริการในเมืองใหญ่จึงเกี่ยวพันไปกับชีวิตประจำวัน ที่เวลาและรูปแบบของการดำเนินชีวิตตกอยู่ภายใต้ความเป็นเมืองแบบดิจิทัล นักสังคมวิทยาพูดกันมานานแล้วว่า ชีวิตการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีข่าวสาร สื่อดิจิทัลในโลกสมัยใหม่ นอกจาก

จำต้องอาศัยเทคโนโลยีและทักษะใหม่ที่ซับซ้อน ยังต้องโยงใยไปกับเรื่องของ “ความเสี่ยง” บทความของ กฤษณา วีระโกศลพงศ์ ในวารสารฉบับนี้ ช่วยชี้ให้เห็นว่า การคุ้มครองทางสังคมให้กับแรงงานในเมืองดิจิทัลจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของ นโยบายสาธารณะที่รัฐจำต้องหันมาให้ความสำคัญ

นอกจากเรื่องของแรงงานแบบใหม่ในสังคมเมืองดิจิทัลข้างต้น วารสาร สังคมศาสตร์ฉบับนี้ยังมีบทความที่เปิดประเด็นเรื่องของความเสี่ยงใหม่ในโลก ที่ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่เชื่อมโยงระบบการผลิตของชุมชนท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ผ่าน เมืองดิจิทัล (ของไพโรจน์ ดังกล่าวข้างต้นนั่นเอง) เข้ากับสังคมโลกอย่างซับซ้อน แนบแน่นมากขึ้น ในแง่นี้บทความของ วีระ หวังสัจจะโชค และธัญชนก สัตยวินิจ ได้ช่วยย้ำให้เห็นว่า แม้แต่แรงงานภาคเกษตร ก็ไม่อาจหลุดพ้นไปจากสิ่งที่เรียกว่า “ความเสี่ยง” ได้

นอกจาก เมืองและแรงงานในโลกยุคดิจิทัล สังคมศาสตร์ วารสารวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยังคงยืนหยัดที่จะเปิดพื้นที่ให้กับบทความ วิชาการใหม่ๆ จากผู้เขียน นักวิชาการ ซึ่งสนใจศึกษาเรื่องของสังคมวัฒนธรรม บทความเกี่ยวกับพัฒนาการของมานุษยวิทยาดนตรี (Anthropology of Music) ของ สงกรานต์ สมจันทร์ และการสัก พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการสักในภาคเหนือของ ประเทศไทย โดย วิจิตรา จันทวงศ์ เชื่อแน่ว่าจะไม่ทำให้ผู้อ่านของวารสาร สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ติดตามเรามาอย่างต่อเนื่อง ผิดหวัง